

מבנים אלגבריים 89-214 תשפ"ג

שעת קבלה 5.1.2023

שלום!

תרגיל 0.1. תהינה G_1, G_2 חבורות. האם כל תת-חבורה $K \leq G_1 \times G_2$ היא בהכרח מן הצורה $K_1 \times K_2$ כאשר $K_i \leq G_i$?

פתרון. לא! ראינו את הפתרון. אפשר לבחור למשל את $G_1 = G_2 = \mathbb{Z}_2$ ואת

$$K = \langle (1, 1) \rangle = \{(0, 0), (1, 1)\}$$

ההטלה הטבעית על הרכיב הראשון של $G_1 \times G_2$ היא הפונקציה (למעשה אפימורפיזם)

$$p_1: G_1 \times G_2 \rightarrow G_1 \\ (g_1, g_2) \mapsto g_1$$

ובאופן דומה ההטלה p_2 על הרכיב השני מוגדרת. נשים לב כי $p_1(K) = G_1$ וגם $p_2(K) = G_2$, אבל K שהיא מסדר 2 אינה $G_1 \times G_2$ שהיא מסדר 4. דרך אחרת: לחבורה G_1 (וכך גם ל- G_2) יש בדיוק שתי תת-חבורות, הראשונה היא $\{0\}$ והשנייה היא $\mathbb{Z}_2$. לכן ל- $G_1 \times G_2$ יש בדיוק ארבע תת-חבורות מן הצורה $K_1 \times K_2$. אבל K שבחרנו למעלה לא שווה לאף אחת מארבע תת-החבורות האלו.

תרגיל 0.2. אם G ציקלית, אז כל תת-חבורה שלה היא ציקלית.

פתרון. עשינו בתרגול. נניח $H \leq G = \langle a \rangle$. אם $H = \{e\}$, ברור כי H ציקלית, הרי $H = \langle e \rangle$.

אם $H \neq \{e\}$, אז קיים $a^i \in H$, $e \neq a^i$. נשים לב שמסגירות להופכי גם $a^{-i} \in H$. יהי s המספר הטבעי הקטן ביותר כך ש- $a^s \in H$. נוכיח $H = \langle a^s \rangle$ בהכלה דו-כיוונית. (⊇): אם $(a^s)^k \in \langle a^s \rangle$, אז מסגירות לפעולה ב- H , בוודאי $(a^s)^k \in H$. (⊆): אם $a^n \in H$ (הרי כל איברי H הם חזקות כלשהן של a), אז לפי חלוקה אוקלידית קיימים q, r כך ש- $n = qs + r$ וגם $0 \leq r < s$. אז

$$a^r = a^{n-qs} = \underbrace{a^n}_{\in H} \cdot \underbrace{(a^s)^{-q}}_{\in H} \in H$$

ולכן $a^r \in H$. מהמינימליות של s , בהכרח $r = 0$. לכן $a^n = (a^s)^q \in \langle a^s \rangle$. בסך הכל $H = \langle a^s \rangle$.

הערה 0.3. אם G ציקלית ואינסופית, אז גם H (לא טריוויאלית) היא אינסופית.

הערה 0.4. אם $a \in G$ איבר מסדר n בחבורה כלשהי. אז

$$o(a^d) = \frac{n}{(n, d)}$$

תרגיל 0.5. נניח $a_1 \equiv b_1 \pmod{n}$ וגם $a_2 \equiv b_2 \pmod{n}$. הוכיחו כי $a_1 a_2 \equiv b_1 b_2 \pmod{n}$.

פתרון. לפי הגדרה של שקילות מודולו n , קיימים k_1 ו- k_2 עבורם

$$a_1 = b_1 + k_1 n$$

$$a_2 = b_2 + k_2 n$$

נכפול את המשוואות ונקבל

$$a_1 a_2 = b_1 b_2 + K n$$

עבור $K \in \mathbb{Z}$ שקל לחשב מפורשות. לכן $a_1 a_2 \equiv b_1 b_2 \pmod{n}$.

תרגיל 0.6. הוכיחו שלכל $s > 1$ ו- m טבעיים מתקיים כי $m | \varphi(s^m - 1)$.

פתרון. יש פתרון בדף הקורס. תקציר שלו הוא בערך ככה: לפי משפט לגראנז' הסדר של תת-חבורה מחלק את הסדר של החבורה (עבור חבורות סופיות). בפרט, הסדר של איבר מחלק את הסדר של החבורה.

ראינו כבר כי $|U_{s^m-1}| = \varphi(s^m - 1)$. אם נמצא איבר $x \in U_{s^m-1}$ מסדר m , אז סיימנו.

לפי אינטואיציה, נזכר כי 1 הוא איבר היחידה של U_{s^m-1} ורוצים איבר שמעלים אותו בחזקת m ומגיעים ל-1 (ו- m הוא המספר הטבעי הקטן ביותר עבורו זה מתקיים). נחש כי $x = s$ הוא מסדר m .

קודם יש להראות כי $s \in U_{s^m-1}$. כלומר $(s, s^m - 1) = 1$. זה נכון למשל לפי אלגוריתם אוקלידס

$$(s^m - 1, s) = [s^m - 1 = (s^{m-1} - 1) \cdot s + s - 1] = (s, s - 1) = (s - 1, 1) = 1$$

הרי ראינו טענה בכיתה שאם $n = qm + r$, אז $(n, m) = (m, r)$. כעת נחשב את $o(s)$. ברור כי $s^i < s^m - 1$ לכל $0 \leq i < m$. לכן $s^i \not\equiv 1 \pmod{s^m - 1}$ לכל $0 \leq i < m$. אבל

$$s^m - 1 \equiv 0 \pmod{s^m - 1}$$

$$s^m \equiv 1 \pmod{s^m - 1}$$

ולכן $o(s) = m$.

תרגיל 0.7. הראו כי $\gcd(m^2, m + n) = \gcd(n^2, m + n)$ לכל $m, n \in \mathbb{Z}$ שלא שניהם אפס.

פתרון. כמו מקודם, ראינו שאם $x = qy + r$, אז $(x, y) = (y, r)$. ידוע לנו כי

$$(m+n)(m-n) = m^2 - n^2$$

אז $m^2 = (m-n) \cdot (m+n) + n^2$ אז

$$\gcd(m^2, m+n) = \gcd(m+n, n^2) = \gcd(n^2, m+n)$$

דרך אחרת: אפשר להניח $n \geq m$, ואז $n^2 \geq m^2$ אז

$$n^2 \geq 2n \geq n+m$$

לכל $n > 2$. זה לא כל כך יעבוד עם אלגוריתם אוקלידס, אז ננסה שימוש כפול בטענה לגבי $x = qy + r$:

$$(n^2, n+m) = [n^2 = n \cdot (n+m) - nm] = (n+m, -nm)$$

$$(m^2, n+m) = [m^2 = m \cdot (n+m) - nm] = (n+m, -nm)$$

וקיבלנו שיוויון.

הערה 0.8. באופן כללי $(x, y) = (-x, y) = (x, -y) = (-x, -y) = (y, x)$.

תרגיל 0.9. תהי G חבורה אבלית סופית שיש לה את האיברים $a_1, a_2, \dots, a_n$. יהי $b = \prod_{i=1}^n a_i$. הוכיחו כי $b^2 = e$.

פתרון. נגדיר $f: G \rightarrow G$ לפי $f(g) = g^{-1}$. לכל $a_i \in G$ קיים הופכי, כלומר קיים $1 \leq j \leq n$ כך ש- $a_i^{-1} = a_j$. במילים אחרות $f(a_i) = a_j$. מפני שקיים הופכי (יחיד) לכל איבר, הפונקציה f היא חח"ע ועל. אז

$$b^2 = \left(\prod_{i=1}^n a_i \right)^2 \stackrel{\text{אבליות}}{=} \prod_{i=1}^n a_i \cdot f(a_i) = \prod_{i=1}^n a_i \cdot a_i^{-1} = \prod_{i=1}^n e = e$$

באופן כללי בחבורה אבלית $a_1 \cdot a_2 \cdots a_n = a_{\sigma(1)} \cdot a_{\sigma(2)} \cdots a_{\sigma(n)}$ לכל תמורה $\sigma \in S_n$, כמו למשל התמורה ששולחת את a_i להופכי שלו.

תרגיל 0.10. הוכיחו שכל זוג תמורות זרות $\sigma, \tau \in S_n$ מתחלפות.

פתרון. נזכר בהגדרה של תומץ של תמורה

$$\text{supp}(\sigma) = \{i \mid \sigma(i) \neq i\}$$

בשאלה נתון כי $\text{supp}(\sigma) \cap \text{supp}(\tau) = \emptyset$. רוצים להוכיח כי $\sigma\tau = \tau\sigma$. נחלק למקרים:

• אם $i \notin \text{supp}(\sigma)$ וגם $i \notin \text{supp}(\tau)$, אז $\sigma(i) = i$ וגם $\tau(i) = i$. אז נחשב

$$\sigma\tau(i) = \sigma(\tau(i)) = \sigma(i) = i = \tau(i) = \tau\sigma(i)$$

- אם $i \notin \text{supp}(\sigma)$ וגם $i \in \text{supp}(\tau)$ אז עדיין $\sigma(i) = i$. בהכרח גם $\tau(i) \in \text{supp}(\tau)$ לכן

$$\sigma\tau(i) = \sigma(\tau(i)) = \tau(i) = \tau(\sigma(i)) = \tau\sigma(i)$$

- אם $i \in \text{supp}(\sigma)$ וגם $i \notin \text{supp}(\tau)$, נקבל חישוב דומה לסעיף ה
- קודם.

וסיימנו כי לפי הנתון אין $1 \leq i \leq n$ ששייך לתומכים של שתי התמורות.